การทำแผนที่ความเสี่ยงต่ออุทกภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรี

นางสาวอรอนงค์ พินิจวัฒนานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2543 ISBN 974-13-0526-5 ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 3 M.H. 2546

I 19925157

FLOOD SUSCEPTIBILITY MAPPING IN THE PHETCHABURI RIVER BASIN

MISS ORANONG PINITWATTANANON

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Geography

Department of Geography

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic 2000

ISBN 974-13-0526-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การทำแผนที่ความเสี่ยงต่ออุทกภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรี		
โดย	นางสาวอรอนงค์ พินิจวัฒนานนท์		
สาขาวิชา	ภูมิศาสตร์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ		
คณะอักษรศาสเ หนึ่งของการศึกษาตามหลัเ	ตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน กสูตรปริญญามหาบัณฑิต		
(ผู้ช่วย	คณบดีคณะอักษรศาสตร์ สาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทิย์)		
คณะกรรมการสอบว ิทยา นิ	คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์		
	ประธานกรรมการ เสตราจารย์ ดวงพร นพคุณ)		
2 7	เสตราจารย์ ดวงพร นพคุณ) อาจารย์ที่ปรึกษา เสตราจารย์ ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ)		
(ผู้ช่วยเ	สาสตราจารย์ สุรศักดิ์ ศิริใพบูลย์สินธ์)		
**********	น้า ฝร่e mนอนร์ กรรมการ นิท พิริยะพงษ์พันธ์)		

อรอนงค์ พินิจวัฒนานนท์: การทำแผนที่ความเสี่ยงต่ออุทกภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรี (FLOOD SUSCEPTIBILITY MAPPING IN THE PHETCHABURI RIVER BASIN) อ.ที่ปรึกษา: รศ.ศรีสอาค ตั้งประเสริฐ , 149 หน้า. ISBN 974-13-0526-5.

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาสาเหตุและลักษณะของน้ำหลาก และทำแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงต่ออุกทกภัย ในลุ่มน้ำเพชรบุรี

ข้อมูลทางอุกทกวิทยาของลุ่มน้ำได้จากรายงานและงานวิจัยที่มีผู้ทำมาก่อน ขนาดและความถี่ของน้ำหลาก โดยวิธีกัมเบล วิเคราะห์จากข้อมูลปริมาณน้ำสูงสุดในช่วงปี 2508–2540 ได้ทำการสำรวจภาคสนามโดยใช้แผนที่ธรณี สัณฐานและระดับความสูงของพื้นดินเป็นแผนที่ฐาน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับน้ำหลาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูล ความถี่ ความลึกและระยะเวลาท่วมขัง ซึ่งได้จากแบบสอบถามที่จุดสุ่มตัวอย่าง 63 จุด นอกจากนี้ยังใช้แผนที่พื้นที่น้ำ ท่วมของกรมชลประทานที่เกิดจากพายุ 3 ปีติดต่อกันได้แก่ปี 2538-2540 และรายงานความเสียหายจากน้ำหลากของ หน่วยงานราชการต่าง ๆ ด้วย

สาเหตุหลักของการเกิดอุทกภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรี พบว่าเกิดจากฝนตกหนักซึ่งเป็นอิทธิพลของลมมรสุม ตะวันตกเฉียงใต้ และพายุหมุน นอกจากนี้ลักษณะภูมิประเทศของลุ่มน้ำและปัจจัยที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การใช้ที่ดิน ทางหลวงแผ่นดิน เขื่อน คันกั้นน้ำ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อชนิดและความรุนแรงของอุทกภัย

พื้นที่เสี่ยงภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรีแบ่งเป็น 5 เขค ได้แก่ เนินตะกอนรูปพัดตอนบน หรือพื้นที่มีความเสี่ยงสูงต่อ น้ำท่วมฉับพลัน น้ำหลากมีคาบการเกิดทุก 2 ปี ระดับน้ำสูงประมาณ 2 เมตร มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ระยะเวลา การท่วมขังสั้น เขตที่สอง เนินตะกอนรูปพัดตอนล่าง หรือ เขตที่มีความเสี่ยงต่อน้ำท่วมฉับพลันปานกลาง มีลักษณะ ของน้ำหลากคล้ายเขตแรกแต่มีความรุนแรงน้อยกว่า เขตที่สาม ที่ราบชายฝั่ง เป็นบริเวณที่มีความเสี่ยงต่อน้ำหลากที่มี ความลึกปานกลาง (50 – 80 เซนติเมตร) เกิดขึ้น 1 ครั้งในทุก 2 ปี และมีระยะเวลาท่วมขังนาน (1 เดือนขึ้นไป) เขตที่สี่ ที่ราบน้ำทะเลท่วมถึง เป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากน้ำทะเลหนุน ลักษณะของน้ำหลากคล้ายกับเขตที่สาม และ ระยะเวลาท่วมขังสั้นกว่า เขตที่ห้า ที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเก่า ที่บริเวณเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นพื้นที่มี ความเสี่ยงต่ออุทกภัยต่ำ เพราะเป็นพื้นที่สูงและมีการใช้มาตรการป้องกันน้ำหลาก

ภาควิชา ภูมิศาสตร์ สาขาวิชา ภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2543 ลายมือชื่อนิสิต 💛 🗸 🦨 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา 🔊

4080216522 : MAJOR GEOGRAPHY

KEY WORD: FLOOD / MAPPING / PHETCHABURI BASIN

ORANONG PINITWATTANANON:FLOOD SUSCEPTIBILITY MAPPING IN THE PHETCHABURI

RIVER BASIN. THESIS ADVISOR: ASSOC PROF. SRISAARD TUNGPHASEAD. 149 pp.

ISBN 974-13-0526-5

This study is aimed at investigating causes of floods, flood characteristics and mapping flood

susceptility areas in the Phetchaburi river basin.

Hydrological data of the basin were collected from reports and previous researches. Magnitude and

flood frequencies by the Gumbel distribution method were calculated from instantaneous peak discharge data

during the period of 1965 — 1997. A field survey, using the geomorphology — ground elevation map as base

map, was conducted to collect flood related data and questionnaires about flood frequency, depth and duration

at 63 sampling points. In addition, the Royal Irrigation Department's flood maps for storms occurring in 3

consecutive years (1995 - 1997) and reports on flood condition and damages from government agencies were

alse used in this study.

Heavy rain from the Southwest monsoon and cyclonic disturbances are main causes of floods.

Geomorphology and human induced factors such as land uses, highways, dams, embankments exert strong

influence on type and degree of floodings.

Flood susceptible areas in the basin can be classified into 5 zones named according to

geomorphological units. The first zone, the upper alluvial fan or the area highly susceptible to flash flood, has 2

years flood recurrence interval, about 2 - meter depth of water level with rapid rate of rising, but short flood

duration. The second zone, the lower alluvial fan or area of moderately susceptible to flash flood, has the same

type of flood as the first zone but less degree of intensity. The third zone, the coastal lowland or the area

susceptible to moderately deep flood (50 - 80 centimeters) of once every 2 years and long inundation period

(more than 1 month). The fourth zone, the tidal flats affected by seawater surge, has flood characteristics similar

to the third zone but shorter period of inundation. The fifth zone, the high deltaic is plain of the Phetchaburi

municipality, is the area of low susceptible to flood because of its relatively high ground level and implementation

flood control measures.

Department

Geography

Geography

Student's signature Oranong Pmitmatlananon

Advisor's signature Linear Topper

Field of study Academic year

2000

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรส. สรีสอาด ตั้งประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นต่างๆ ในการวิจัย และคอย ดูแลการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาคไทย กรมชลประทาน กรมผังเมือง กรมพัฒนาที่ดิน โดยเฉพาะคุณณรงค์ โสภาคย์ ผู้อำนวยการสำนักสำรวจค้านวิศวกรรมและธรณี วิทยา และคุณประพาส วุฒิ สำนักสำรวจค้านวิศวกรรมและธรณีวิทยา คุณชัยวุฒิ วัฒนาการ สาร สนเทศและพยากรณ์น้ำ คุณวิโรจน์ คึกครื้นจิต โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเพชรบุรี กรมชล ประทาน คุณอนงค์รักษ์ ลือนาม ฝ่ายสารสนเทศภูมิศาสตร์ กระทรวงมหาคไทย และคุณอุทิศา กมโล กรมผังเมือง ที่ได้อนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ บัณฑิตวิทยาลัยที่ได้สนับสนุนเงิน ทุนวิจัย และคุณสาวิณี ไกรทอง เจ้าหน้าที่ภาควิชาภูมิศาสตร์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ข้าพเจ้า

ท้ายนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิคา – มารคา และพี่ชาย ที่ได้ให้โอกาส และสนับสนุนในด้านการเงิน และกำลังใจแก่ข้าพเจ้า จนสำเร็จการศึกษา และเพื่อน ๆ ที่ศึกษา ปริญญาโททุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือ และกำลังใจมาโคยตลอด

อรอนงค์ พินิจวัฒนานนท์

สารบัญ

			หน้า
บทคัดย่	อภาษ	ภ ไทย	1
บทคัดย่	อภาษ	มาอังกฤษ	ข
กิตติกร	รมปร	ะกาศ	น
สารบัญ			ч
สารบัญ	ตารา	۹	ល្ង
สารบัญ	ภาพ.		ฏ
สารบัญ	แผนเ	กาพ	ฑ
บทที่ 1	บทา	<u> </u>	1
	1.1	ความเป็นมาของปัญหา	1
	1.2	วัตถุประสงค์การวิจัย	3
	1.3	แนวเหตุผล	3
	1.4	ขอบเขตของการวิจัย	3
	1.5	วิธีคำเนินการวิจัย	4
	1.6	ประโยชน์ที่คาคว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2	เอกซ	สารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
	2.1	ความหมายของอุทกภัย	6
	2.2	สาเหตุที่ทำให้เกิดอุทกภัย	8
	2.3	ประเภท/รูปแบบของอุทกภัยในประเทศไทย	18
	2.4	การวิเคราะห์ความถี่ของการเกิดน้ำท่วม	22
	2.5	การศึกษาเพื่อกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยและศึกษาสภาพ	
		ลุ่มน้ำเพชรบุรี	26
	2.6	แนวความคิดของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์	31
บทที่ 3	สภา	พภูมิศาสตร์ของลุ่มน้ำเพชรบุรี	36
	3.1	ที่ตั้งและอาณาเขตของลุ่มน้ำเพชรบุรี	36
	3.2	ภูมิประเทศและธรณีวิทยา	37

สารบัญ(ต่อ)

			หน้า
	3.3	ดินและการใช้ที่ดิน	41
	3.4	ภูมิอากาศ	53
	3.5	แหล่งน้ำ	54
	3.6	การปกครองและประชากร	57
	3.7	สภาพเศรษฐกิจ	58
	3.8	การคมนาคม	60
	3.9	ปัญหาโคยทั่วไปของลุ่มน้ำ	62
บทที่ 4	วิธีดำ	แนินการวิจัย	64
	4.1	เก็บรวบรวมข้อมูล	64
	4.2	จัดทำแผนที่ฐาน	65
	4.3	การเตรียมข้อมูลออกภาคสนาม และการสำรวจภาคสนาม	74
	4.4	วิเคราะห์ข้อมูล	77
บทที่ 5	ผลก	ารวิจัย	78
	5.1	คุณลักษณะของน้ำหลาก	78
		5.1.1 สถานีวัคน้ำท่า	78
		5.1.2 คุณลักษณะน้ำหลาก	80
	5.2	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของน้ำหลากกับลักษณะ	
		ทางอุทกวิทยา	83
	5.3	การกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยลุ่มน้ำเพชรบุรี	88
		5.3.1 สาเหตุของการเกิดอุทกภัย	88
		5.3.2 การวิเคราะห์และกำหนดพื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัย	99
		5.3.3 ความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย	111
บทที่ 6	สรุป	และข้อเสนอแนะ	117
	•	สราใผลการวิจัย	130

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
6.2 ข้อเสนอแนะ	122
รายการอ้างอิง	124
ภาคผนวก	128
ประวัติผัวิจัย	149

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 2 — เ	แสคงการวิเคราะห์ข้อมูลน้ำท่วมสูงสุครายปีค้วยวิธีกราฟ	27
ตารางที่ 2 – 2	แสดงผลการอ่านค่าขนาดของน้ำท่วมสำหรับรอบปีการเกิดซ้ำ	
	ต่าง ๆ ที่กำหนดจากกราฟ ภาพที่ 2 – 3	29
ตารางที่ 3-1	แสดงค่าอธิบายหน่วยคิน จังหวัดเพชรบุรี	45
ตารางที่ 3-2	พื้นที่การใช้ประโยชน์ที่คินจังหวัดเพชรบุรี	51
ตารางที่ 3-3	แสคงป่าไม้ของจังหวัดเพชรบุรี (แบ่งตามชนิคป่า)	52
ตารางที่ 5-1	ปริมาณน้ำหลากที่สถานีวัคน้ำเพชรบุรีที่รอบปีการเกิดต่าง ๆ	81
ตารางที่ 5-2	ช่วงเวลาการเกิดพายุหมุนเขตร้อนระหว่างปี พ.ศ. 2494 – 2540 ที่	
	ตรงกับช่วงเวลาการเกิดน้ำหลากและฝนสะสมสูงสุด 1 วัน 2 วัน	
	และ 3 วัน ในลุ่มน้ำเพชรบุรี	
ตารางที่ ผ-1	ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำหลากกับความถึ่ของการเกิด	
	สถานี B.1A	
ตารางที่ ผ - 2	ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำหลากกับความถึ่ของการเกิค	
	สถานี B.10	
ตารางที่ ผ - 3	ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำหลากกับความถึ่ของการเกิด	
	สถานี B.3	131
ตารางที่ ผ - 4	ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำหลากกับความถึ่ของการเกิด	
	สถานี B.8	132
ตารางที่ ผ - 5	ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำหลากกับความถี่ของการเกิด	
	สถานี B.6	133
ตารางที่ ผ - 6	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปี และเวลาการเกิดที่สถานี B.1A	134
ตารางที่ ผ - 7	ปริมาณน้ำหลากสูงสุคในรอบปี และเวลาการเกิดที่สถานี B.10	136
ตารางที่ ผ - 8	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปี และเวลาการเกิดที่สถานี B.3	137
ตารางที่ ผ - 9	ปริมาณน้ำหลากสูงสุคในรอบปี และเวลาการเกิคที่สถานี B.8	
ตารางที่ ผ - 10	* 1	
	สรุปโครงการเชื่อนแก่งกระจาน	
ตารางที่ ผ – 12	2 ระคับและปริมาณน้ำเก็บกักสูงสุดและค่าต่ำสุดในรอบปี	
	อ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน	144

สารบัญตาราง(ต่อ)

			หน้า
ตารางที่ เ	y — 13	สรุปโครงการเชื่อนเพชรบุรี	145
ตารางที่ เ	W — 14	รายละเอียคคลองส่งน้ำและการใช้น้ำในโครงการส่งน้ำและบำรุง	
		รักษาเพชรบุรี	147

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2 — 1	แสคงลักษณะและกลไกการใหลของการเกิดฝนโดยที่ air mass	
	ที่ยกตัวขึ้นและเกิดความเย็นเป็นผลให้เกิดธารากาศ (picipitation)	10
ภาพที่ 2 – 2	แสคงทิศทางและช่วงเวลาของพายุเขตร้อนและลมมรสุมที่เกิดขึ้น	
	ในประเทศไทย	13
ภาพที่ 2 – 3	แสคงผลการวิเคราะห์น้ำท่วมคัวยวิธีกราฟ (Plotting Position)	28
ภาพที่ 2 – 4	แสดงการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่กับข้อมูลเชิงบรรยาย	33
ภาพที่ 3 – 1	ลุ่มน้ำย่อยในลุ่มน้ำเพชรบุรี	38
ภาพที่ 3 – 2	แผนที่ธรณีวิทยาของลุ่มน้ำเพชรบุรี	40
ภาพที่ 3 – 3	แผนที่ลักษณะคินของลุ่มน้ำเพชรบุรี	42
ภาพที่ 3 – 4	แผนที่แสคงหน่วยคืน จังหวัคเพชรบุรี	44
ภาพที่ 3 – 5	ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะภูมิประเทศ กับธรณีวิทยาในลุ่ม	
	น้ำเพชรบุรี	49
ภาพที่ 3 – 6	ลุ่มน้ำเพชรบุรีและระบบแม่น้ำ	56
ภาพที่ 3 – 7	ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัด	61
ภาพที่ 4-1	แผนที่ลักษณะทางธรณีสัณฐานลุ่มน้ำเพชรบุรี	69
ภาพที่ 4-2	แผนที่พื้นที่น้ำท่วมปี 2538	70
ภาพที่ 4 – 3	แผนที่พื้นที่น้ำท่วมปี 2539	71
ภาพที่ 4 – 4	แผนที่พื้นที่น้ำท่วมปี 2540	72
ภาพที่ 4 – 5	แผนที่เส้นชั้นความสูงเท่าบริเวณที่ราบฝั่งตะวันออกของ	
	ลุ่มน้ำเพชรบุรี	73
ภาพที่ 4 – 6	แผนที่พื้นที่สุ่มตัวอย่างของพื้นที่น้ำท่วมในอดีตตามลักษณะ	
	ทางธรณีสัณฐาน	75
ภาพที่ 4 – 7	แบบสอบถามน้ำท่วมในอดีต	76
ภาพที่ 5 – 1	แสดงตำแหน่งที่ตั้งสถานีวัดน้ำท่าในลุ่มน้ำเพชรบุรี	79
ภาพที่ 5 – 2	สาเหตุของการเกิดน้ำหลาก	88
ภาพที่ 5 – 3	การกระจายของปริมาณฝนเฉลี่ยรายเคือนที่สถานีต่าง ๆ	91
ภาพที่ 5-4	การกระจายน้ำฝนเฉลี่ยรายเคือน (หน่วย:มิลลิเมตร)	
	ที่สถานีวัดน้ำฝนบางสถานีในล่มน้ำเพชรบรี	91

สารบัญภาพ(ต่อ)

		หน้า
ภาพที่ 5-5	เส้นชั้นเท่าของปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี คาบ 40 ปี	
	(หน่วย:มิลลิเมตร) ปี 2495 – 2534	92
ภาพที่ 5 – 6	การกระจายของปริมาณน้ำฝนสะสมสูงสุค 1 วัน 2 วัน และ 3 วัน.	
	ที่รอบปีการเกิด 2 ปี ระหว่าง 2495 – 2534	93
ภาพที่ 5 – 7	พายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวเข้าสู่ประเทศไทยคาบ 42 ปี	
	(พ.ศ. 2494 – 2536) ช่วง 1 – 10 พ.ย. จำนวน 8 ลูก	95
ภาพที่ 5 – 8	รูปตัดตามแนวยาวของแม่น้ำเพชรบุรี	98
ภาพที่ 5–9	แผนที่ระบบลุ่มน้ำเพชรบุรี	101
ภาพที่ 5 – 10	แผนที่ถนนหลักในจังหวัดเพชรบุรี	103
ภาพที่ 5-11	แผนที่พื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยในลุ่มน้ำเพชรบุรีบริเวณที่ราบฝั่ง	
	ตะวันออก	105
ภาพที่ 5 – 12	แผนที่เส้นชั้นความสูงและระดับความลึกของน้ำท่วมในลุ่มน้ำ	
	เพชรบุรี	106
ภาพที่ 5 – 13	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่คินในลุ่มน้ำเพชรบุรีบริเวณที่ราบฝั่ง	
	ตะวันออก ปี 2538	112
ภาพที่ 5-14	แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินกับพื้นที่น้ำท่วมในอดีต ปี 2538	113
ภาพที่ ผ-1	ผังบริเวณ โครงการอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน	143
ภาพที่ ผ – 2	ผังแสคงระบบคลองส่งน้ำในโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา	
	เพชรบุรี	146

สารบัญแผนภาพ

		หน้
แผนภาพที่ 5 – 1	การใหลของน้ำในช่วงอุทกภัย	84
แผนภาพที่ 5 – 2	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปีที่สถานีวัคน้ำ B.3	85
แผนภาพที่ 5 – 3	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปีที่สถานีวัคน้ำ B.8	86
แผนภาพที่ 5-4	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปีที่สถานีวัคน้ำ B.6	86
แผนภาพที่ 5 – 5	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปีที่สถานีวัคน้ำ B.10	87
แผนภาพที่ 5-6	ปริมาณน้ำหลากสูงสุดในรอบปีที่สถานีวัคน้ำ B.1A	87